

MODALITĂȚI DE FORMARE A COMPETENȚELOR PEDAGOGICE LA CADRELE DIDACTICE DIN CICLUL PRIMAR

Nina SOCOLIUC

Universitatea Pedagogică de Stat „Alec Russo” din Bălți

The article „Formation of Future Teachers Professional Competences” deals with actual problems of teachers’ training. The author emphasizes the professional competence together with cognitive, emotional, motivational, and managerial capacities. These competences are thoroughly studied, and thus we can say, that the idea of professional competence brings a significant transition from „what” to „how”, contributes to the realization of a formative training, and also implies an effort of duration and systematic educational actions.

În condițiile contemporane ale restructurării învățământului se schimbă radical statutul învățătorului, funcțiile instructive și drept rezultat și cerințele față de competența sa profesional pedagogică, față de nivelul profesionalismului său.

Astfel, situația actuală de dezvoltare socială a actualizat necesitatea studierii unui așa fenomen, cum ar fi competența specialistului sau competența profesională.

Astăzi nu poți fi satisfăcut de învățătorul care nu-și îndeplinește obligațiunile sale profesionale, care nu dispune de calități ale unei personalități creatoare. Fără profesionalism e imposibilă o educație și instruire contemporană. De însușirile „Eu-ului” său pe care le transmite învățătorul elevilor, de felul cum poate atinge sufletele lor depinde în multe privințe viitorul societății noastre.

Învățătorul claselor primare trebuie să fie foarte bine pregătit din punct de vedere profesional. Înarmat cu principiile generale ale pedagogiei, cunoscând specificul instruirii elevilor mici, învățătorul va putea să dirijeze sistematic procesul didactic.

Aplicarea creatoare a cunoștințelor pedagogice este o condiție indispensabilă a activității educative. Pornind de la analiza izvoarelor științifice care vizează problema cercetată, observăm o creștere sporită a specialiștilor în domeniul pregătirii profesionale a pedagogilor, inclusiv cea a cadrelor didactice din învățământul primar.

Literatura psihopedagogică a demonstrat că în urma actului de cunoaștere se formează competențe, atitudini. Competențele și atitudinile se formează prin procesul de asimilare și aplicare a cunoștințelor.

Deoarece până în prezent întrebarea despre competența specialistului în general și a cadrului didactic în special nu este soluționată în știință unanim, este necesară examinarea acestei noțiuni în coraport cu noțiunea de profesionalism, fiindcă deseori ele se substituie reciproc, iar hotarele lor nu se evidențiază clar.

În prezent, noțiunea *professionalism* este tratată în mod diferit. Unii savanți înlocuiesc noțiunea de profesionalism cu alte noțiuni, într-un fel sau altul, legate de capacitatea omului de a-și îndeplini funcția: competență, măiestrie, calificare.

Unii cercetători examinează profesionalismul din punct de vedere al activității. Astfel, V.Slastenin, I.Isaev, A.Mișcenko, E.Sianov consideră că baza profesionalismului este pregătirea științifico-teoretică și practică. V.Bondarevskaia înțelege prin profesionalism posedarea în cea mai mare măsură a cunoștințelor în diverse domenii, iscusinței de a le aplica în practică [1].

Procesul de modernizare a structurii conținutului și tehnicilor didactice nu poate fi îndeplinit fără prezența activă și creatoare a cadrului didactic, fără tendința de perfecționare a personalității lui. Printre atributele personalității profesorului care condiționează și asigură finalitatea actului de modernizare a învățământului – finalitate reflectată practic în creșterea eficienței muncii didactice – se înscriu, evident, alături de cultura de specialitate, de pregătirea psihopedagogică temeinică, alături de calitățile de om și cetățean al educatorului, și însușirile fizice și psihice stabile ale acestuia denumite **competențe profesionale**.

Prin competență profesională a cadrului didactic am putea înțelege acel ansamblu de capacități cognitive, afective, motivaționale și manageriale, care interacționează cu trăsăturile sale de personalitate. Competența profesională a învățătorului derivă și din rolurile pe care aceștia le îndeplinesc în cadrul actului educațional. Învățătorul transmite cunoștințe elevilor săi, concomitent el creează situații de învățare cât mai favorabile pentru atingerea obiectivelor pedagogice proiectate. El dirijează apoi învățarea, o controlează și o evaluează,

îndeplinind însă și rolul de consilier. În acest context, educatorul îi îndrumază pe elevi și la alte surse de informație, îi familiarizează cu metodele și tehnicile de muncă intelectuală. Desigur, comportamentul didactic nu poate fi redus la o dimensiune cum este normalitatea (regulile și prescripțiile necesare efectuării procesului instructiv). Enunțurile pedagogice despre comportamentul didactic acțional al profesorului trec printr-un număr însemnat de transformări epistemice ale căror aprofundare evidențiază corelarea sa și cu alte dimensiuni – teleologică, axiologică, deontologică ș.a. [2].

Prin trimitere la elementele constituente ale instruirii se poate vorbi de o diversitate posibilă de conduite ale învățătorului în corelare cu mai multe variabile de competențe ale acestuia:

- 1) *Competența comunicativă* – inițierea și declanșarea actului comunicării cu elevii de către învățător, prin combinarea diverselor aspecte ale căilor de transmitere și de codificare a mesajului informațiilor – calea verbală și neverbală cu particularitățile lor specifice de ex-attribute filosofice și psihice spre a se face înțeles.
- 2) *Competența informațională* – sfera de cunoștințe, noutatea și consistența acestora.
- 3) *Competența tehnologică* – capacitatea de a concepe rezultatele instruirii sub forma unei pluralități de scopuri cu dimensiuni informaționale axiologice și pragmatice care pot și trebuie să fie nuanțate de la o disciplină la alta ca posibil pedagogic rațional gândit și operaționalizat.
- 4) *Competența instrumentală* – de utilizare a ansamblului de metode și mijloace ale instruirii în vederea obținerii unei performanțe comportamentale a elevilor adecvate scopurilor urmărite.
- 5) *Competența normativă* – indicarea, recomandarea sau ordonarea acțiunilor optime instructive.
- 6) *Competența decizională* – alegerea între cel puțin două variante de acțiune în funcție de valoarea sau utilitatea mai mare care o au în a afecta comportamentul elevilor.
- 7) *Competența apreciativă* (măsurarea corectă a rezultatelor atinse de către elevi) [2].

Aceste competențe sunt condiționate de aptitudinile pedagogice și nivelurile culturii profesionale ale pedagogului: nivelul superior de organizare și funcționare a proceselor psihice, cognitive, afective și psihomotorii ale acestuia, cu suportul axiologic, în planul creării unor modele de pregătire, învățare, evaluare, în funcție de situațiile educative existente și în planul relaționării/contactului cu elevii [1].

Ca treaptă superioară de realizare a unei certe competențe pedagogice se acordă o atenție deosebită dobândirii măiestriei pedagogice. Aceasta reprezintă un înalt nivel de competențe ale cadrelor didactice, care se atinge prin antrenament, prin exerciții, astfel încât să le permită acestora obținerea cu ușurință a unor realizări deosebite, chiar la nivel de expert în domeniul educației [3].

Experiența școlilor contemporane demonstrează că elevii mici învață să se formeze după cum sunt călăuziți de prima lor învățătoare.

Analiza prealabilă de formare a competențelor pedagogice la cadrele didactice din ciclul primar ne-a permis să constatăm că la etapa actuală acestei probleme trebuie să i se acorde o atenție deosebită.

În scopul determinării condițiilor de formare a competențelor pedagogice la cadrele didactice din ciclul primar, stabilirii cauzelor ce conduc la dificultăți, am folosit anchetarea, autoaprecierea ca una dintre calitățile esențiale ale personalității pedagogului, ce reprezintă estimarea propriilor posibilități și tendința spre considerabilitate, harta tehnologică a însușirilor individuale și profesionale, folosind sistemul de notare de zece puncte.

Analizând răspunsurile la chestionarul propus, am constatat că persoanele interogate conștientizează că profesionalismul și măiestria pedagogică depind de competențele învățătorului.

Cadrele didactice și-au expus unele păreri privind îmbunătățirea situației ce ține de formarea competențelor pedagogice, cum ar fi:

- ore metodice în scopul schimbului de experiență privind profesionalismul pedagogic;
- desfășurarea sistematică a seminarelor metodice de către specialiștii în domeniul pedagogiei, psihologiei, inițiind cadrele didactice;
- literatura pedagogică, metodică de specialitate în scopul autoinstruirii continue a cadrelor didactice.

Datele colectate în urma autoaprecierii abilităților profesionale ne-au dat posibilitate să ne convingem că persoanele supuse experimentului autoapreciază competențele și profesionalismul pedagogic cu notele 5, 6, 7, 8, foarte rar cu 9 puncte și nici unul din ele cu 10 puncte.

Meditând asupra acestor rezultate, am concluzionat că pentru a înfăptui lucrul intern, adică autoeducația personalității sale, profesorul trebuie să-și creeze un ideal concret, adică modelul spre care tinde pentru ca să devină un profesionist de înaltă competență.

Profilul de competență al unui învățător eficient înseamnă o structură de tip material, care cuprinde cunoștințe, capacități, abilități și trăsături de personalitate ce trebuie mereu dezvoltate. Pentru aceasta este neapărat necesar a crea condiții optime ce trebuie să se realizeze în contextul unei strategii clare, transparente și flexibile. În acest sens, au fost stabilite următoarele condiții pedagogice:

- intensificarea activităților didactice conform tehnologiilor educaționale moderne ce vor orienta instruirea spre creativitate;
- formarea calităților productive, a activismului, a atitudinii față de muncă în activitatea profesională;
- corelația dintre calitățile personale și exigența față de activitatea profesională;
- autoinstruirea, autoeducația, autoaprecierea, autocontrolul.

Luând în considerare condițiile respective, s-a elaborat tematica activităților formative orientate spre formarea competențelor pedagogice la cadrele didactice cuprinse în experiment.

În continuare vom dezvălui modalitățile de desfășurare ale unor activități orientate spre formarea competențelor pedagogice la cadrele didactice.

La prima activitate am pus în discuție subiectul **Personalitatea pedagogului și creativitatea**. Am evidențiat în prim-plan acest subiect, deoarece creativitatea în pedagogie este un complex de capacități, aptitudini și însușiri psihice și spirituale fundamentale ale personalității pedagogului, care în condiții favorabile îi permit să-și desfășoare potențialul creativ și, deci, să-și formeze competențele sale necesare activității profesionale.

Vorbind despre conceptul de creativitate, învățătorii au evidențiat un complex de capacități, însușiri, aptitudini. Transformarea în act de creație a potențialului său în activitatea pedagogică depinde de calitate, adică de nivelul calitativ al însușirilor și particularităților personalității pedagogului, ce se manifestă în inteligență, aptitudini speciale.

S-a accentuat faptul că unii pedagogi nu cunosc profund procesul creativ, elementul creativ în activitatea pedagogică, de aceea școala contemporană nu poate soluționa un șir de probleme cum sunt determinarea potențialului creativ, stimularea creativității. Ca rezultat nu se înțelege corelația dintre creativitatea pedagogică și nivelul competenței pedagogice.

În timpul discuției, cadrele didactice au efectuat analiza capacităților necesare pentru asigurarea eficienței acțiunii educative.

S-au evidențiat două grupe de capacități: *psihopedagogice și psihosociale*.

Interesant a decurs activitatea cu subiectul **Profesionalismul pedagogului**. Au luat cuvântul învățătorii cu experiență și au subliniat că profesionalismul ține de competența pedagogică, adică îmbinarea și utilizarea armonioasă a cunoștințelor, deprinderilor și atitudinilor în vederea obținerii rezultatelor așteptate la locul de muncă.

Astfel, s-a subliniat că pentru îndeplinirea la un înalt nivel de performanță și eficiență a activității sale complexe, învățătorul trebuie să-și formeze și să manifeste o gamă variată de calități sau competențe ale personalității sale, care să-l determine ca specialist.

Au fost scoase în evidență calitățile principale ale personalității pedagogului, cum ar fi:

- 1) pregătirea de specialitate, care îl face să fie specialist de înaltă calificare și competență;
- 2) capacitatea de creație științifică, orizont cultural larg;
- 3) pregătire, competență, tact și măiestrie pedagogică;
- 4) capacitate de perfecționare profesională continuă;
- 5) profil moral-civic demn și capacitate managerială.

S-a subliniat faptul că pregătirea de specialitate constituie calitatea esențială pentru exercitarea cu competență și eficiență a muncii de învățător, fiindcă cere responsabilitate, eforturi, pasiune, iubire de adevăr; a cunoaște cât mai multe. S-a ajuns la concluzia: cultura de specialitate înseamnă stăpânirea la cel mai înalt nivel a conținutului disciplinelor predate.

În discuțiile aprinse s-a ajuns la un numitor comun ce se referă la pedagogii contemporani: cadrul didactic trebuie să fie un bun cunoscător al tehnologiei didactice și un activist de performanță al profesiei pedagogice, dar în același timp și unul care manifestă inițiativă, este creativ, flexibil, atent și sensibil la nevoile și problemele elevilor. Pentru asigurarea acestor resurse, învățătorul trebuie să dovedească o bogată cultură generală.

Ședința cu subiectul **Experiența pedagogică** a fost desfășurată sub formă de masă rotundă. Învățătorii au pregătit întrebările la temă, apoi au avut loc discuții. Fiecare profesor și-a expus opinia.

Din punct de vedere teoretic, s-a stabilit sensul și semnificația noțiunii *experiență pedagogică* ca o activitate practică în domeniul educației și instruirii, o sinteză a acestei activități ce își găsește exprimare în calită-

țile și însușirile umane (valori, abilități moral-spirituale, intelectuale, fizice, estetice, religioase, culturale, emotive).

Experiența pedagogică drept formă a activității practice a pedagogilor este izvorul de studiere și cunoaștere a legităților procesului de educație și instruire.

La finele acestor discuții s-a accentuat un moment important: promovarea experienței pedagogice fără a se ține cont de nivelul reproductiv sau novator ce poartă caracter publicitar sau înseamnă lipsă de competență și originalitate.

Activitatea cu subiectul **Comunicarea pedagogică** a urmărit obiectivele:

- aprofundarea cunoștințelor ce țin de bazele comunicării pedagogice;
- familiarizarea cu funcțiile, formele și condițiile comunicării pedagogice;
- perfecționarea capacităților comunicative ale învățătorului claselor primare.

Din punct de vedere teoretic, s-a discutat arta comunicării pedagogice, evidențiind comunicabilitatea și volubilitatea drept calități umane, comunicarea fiind un instrument profesional necesar în activitatea pedagogică.

S-au discutat stilurile comunicării pedagogice, subliniind faptul că în dependență de atitudinea pe care o manifestă cadrul didactic față de elevi, organizând și dirijând interacțiunea pedagogică „negativă” sau „pozitivă”, pot fi determinate două stiluri: democratic și autoritar. Cadrele didactice au fost sincere în discuție și au recunoscut că uneori pot dirija în mod autoritar activitatea lor pedagogică. Au fost dezvăluite cauzele ce duc la formarea incorectă a stilurilor comunicării. Îndeosebi, s-a subliniat că sunt nepedagogice următoarele stiluri ale comunicării: comunicare–distanțare, comunicare–înfricoșare.

Cadrele didactice au ajuns la un numitor comun, precum că comunicarea-dialog este cea mai valoroasă, din punct de vedere pedagogic, deoarece recunoaște rolul activ al pedagogului în procesul educațional.

Datele investigației noastre confirmă faptul că pentru a fi cadru didactic în învățământul primar trebuie să ai și să demonstrezi atât competență de specialist, cât și competență de pedagog. Este necesar ca profesia de dascăl să fie învățată ca oricare altă profesie care implică însușirea unei temeinice și competente pregătiri profesionale.

Referințe:

1. Mitrofan N. Aptitudinile pedagogice. - București: E.D.P., 1988.
2. Călin M. Procesul instructiv-educativ. Instruirea școlară. - București: E.D.P., 1995.
3. Diaconu M. Competența pedagogică și performanțele profesionale. Standarde profesionale pentru profesia didactică. Coord. Lucia Gliga, Consiliul național pentru pregătirea profesorilor. - București, 2002.
4. Профессиональная культура учителя / Под ред. В.А. Слостенина. - Москва, 1993.

Prezentat la 27.05.2010